

MENINĖS RAIŠKOS PRIEMONĖS

Deminutyvas (lot. deminutivum iš deminuo – sumažinu) – su priesaga sudarytas išvestinis žodis, turintis mažybinę maloninę reikšmę, pvz., *berželis, kapelis, berniukas*, kartais – menkinamąją, pvz., *dvarininkėlis, bajorėlis*.

Epitetas – asmenį, daiktą, veiksmą, ypatybę meniškai apibūdinantis žodis: *žvaigždėti skliautai, auksinės žvaigždės, aptingęs vėjas*. Epitetas išreiškia emocinį autoriaus santykį, rodo subjektyvų jo požiūrį į asmenį, daiktą, reiškinį.

Frazeologizmas – tik duotoje kalboje naudojamas posakis, kurio negalima išversti pažodžiui.

Toks apibrėžimas nėra labai tikslus, nes kai kurios idiomos iš vienos kalbų pereina į kitas, be to, jos charakteringos daugiau nei vienai kalbai. Kai kurių universalių frazeologizmų pavyzdžiai:

Dėjau į akį – miegojau.

Kaip šuniui penkta koja – nereikalingas papildomas daiktas ar veiksmas.

Ranka ranką plauna – žmonių palaikymas nešvariuose darbuose.

Anafora – to paties ar panašiai skambančio žodžio ar kelių žodžių kartojimas gretimų sakinių ar poezijos eilučių pradžioje; pvz.:

Dengia sniegas gatves,

Dengia sniegas namus,

Dengia sniegas našlaičio galvelę.

(S. Nėris)

Antitezė – priešingų minčių ar vaizdų sugretinimas įspūdžiui sustiprinti; pvz.:

Panorėk! – aš nueisiu į dangų!

Ar nužengsiu juodan pragaran!

Dėl tavęs – ne vien mirt pasirengus.

Bet gyvent ir nemirt amžinai!

(S. Nėris)

Hiperbolė (gr. hyperbolē – padidinimas) – kalbinės raiškos priemonė, perkeltinės reikšmės pasakymas, kuriuo vaizduojamojo daikto, reiškinių, žmogaus charakterio ar veiksmo ypatybės yra padidinamos. Hiperboliškai vaizduojant pasaulį neįmanomas reiškinys pateikiamas kaip įmanomas. Hiperbolės vartojamos įspūdžiui sustiprinti. Jų ypač daug pasakose, vaikų poezijoje, satyriniuose ir komiškuose kūriniuose, pavyzdžiui:

Žiūri, ten jazminas

Ligi dangaus auga.

(Sigitas Geda)

Pakartojimas: Retorinis žodžių, žodžių junginių ar sakinių pakartojimas didina kalbos raiškumą. Kartojant sustiprinamas įspūdis, iškeliami perteikiamo reiškinio svarba, daiktų gausumas, ilga veiksmo ar būsenos trukmė, intensyvumas ir t. t.

Palyginimas – dviejų daiktų arba reiškinių gretinimas, paremtas kuriuo nors jų panašumu: *Jis šiandien tylus kaip žuvis. Pasidarė juodas kaip žemė.*

Perkeltinė reikšmė: Perkeltinė žodžių reikšmė atsiranda, kai žodis pavartojamas kitokia nei įprasta, ne tiesiogine, bet „sukeista“ reikšme, pavyzdžiui: *auksinė širdis, geležinė valia, ledinis žvilgsnis*.

Sinonimas – tos pačios arba artimos reikšmės žodis, forma arba junginys, bet nuo ano skiriasi stilistiniu atspalviu, pvz., *arklys, žirgas, kuinas; tėvas ir tėtis; aukso žiedas ir auksinis žiedas*.